

Lessen trekken uit de droogvallende Po

In de zomer van 2022 leken grote delen van de rivier de Po een langgerekt grindpad door het Noord-Italiaanse landschap. De rivier stond historisch laag. De bron stond zelfs maandenlang droog. Reden voor de opleiding Watermanagement van de Hogeschool Rotterdam om de rivier de Po te kiezen als bestemming voor een studiereis. Initiatiefnemer Annebeth Loois vertelt.

TEKST KEES JAN VAN KESTEREN | BEELD ISTOCK, E.A.

P

De minor rivieren, onderdeel van de opleiding Watermanagement van de Hogeschool Rotterdam, begint in de woorden van coördinator Loois met een *pressure cooker*: het volgen van een rivier van bron tot monding in een week. Dit gebeurt volgens het cursusconcept River21 met als doel om aan het einde van de week een gezamenlijk gedragen visie voor de toekomst van de rivier te hebben opgesteld.

“River21 wordt al ruim 25 jaar gedoceerd aan verschillende universiteiten. Deze methode heeft elke keer weer bewezen impact te hebben in het klaarstomen van een volgende generatie integraal watermanagers”, vertelt Loois. “Studenten laten na afloop altijd weten hoe bijzonder ze het vonden een hele rivier af te reizen en hoe wisselend de impact van de rivier is op landschap en mens.”

De Po is een bestemming met voorspellend karakter, denkt Loois. “In Nederland zien we de droogte komen. In Italië is die al gearriveerd. Dat bood studenten de kans zelf te ervaren wat droogte betekent. Gezien de klimatologische ontwikkelingen is het geen raar idee om de Po te zien als het voorbeeld voor de Nederlandse rivieren.”

De bron: dood water

De Po ontspringt in de bergen tussen Frankrijk en Italië, ten noorden van Turijn. De bron van de rivier was ook de eerste etappe van Loois en haar studenten. “We waren op de berg Monviso, het begin van de Po. Officieel is het nog een gletsjer, maar welbeschouwd ligt er nog maar weinig ijs.”

Afgelopen zomer, toen de studiereis plaatshad, stroomde er nog redelijk wat water. Vorig jaar was dat wel anders. In 2022 stond de bron enkele maanden droog. “Dat had enorme gevolgen voor het ecosysteem. Bovenstrooms kwam de waterkwantiteit later nog wel op orde, maar als het aan de bron zolang droogvalt dan krijg je ‘dood water’. Eencellige algen sterven af en komen niet snel genoeg terug, met als gevolg dat water niet meer dezelfde capaciteit om te zuiveren heeft. Met navenante gevolgen voor de waterkwaliteit.”

‘Dat gaan we met de Rijn ook krijgen’, dacht Loois meteen. “Dat was echt wel schrikken. Want als de bron opdroogt, is er niks meer wat je eraan kunt doen. Dat zeiden ze daar ook: *‘Just deal with it’*. Maar ik vond het angstaanjagend om te zien.”

Turijn: recreatie

Na een bezoek aan de bron was het de beurt aan Turijn, de eerste grote stad aan de Po. Volgens Loois leven veel Italianen met hun rug naar de rivier. “Dat zie je in meer landen. Dat de rivier staat voor een bedreiging, voor de lelijkheid van een dijk. Dat is op veel plekken in Italië ook zo, maar in Turijn is dat aan het veranderen.”

Met stuwen wordt in de Noord-Italiaanse industriestad geprobeerd om waterrecreatie mogelijk te maken. >

‘In Nederland zien we de droogte komen. In Italië is die al gearriveerd’

Annebeth Loois

Studenten krijgen tekst en uitleg

'Het is geen raar idee om de Po te zien als het voorbeeld voor de Nederlandse rivieren'

"Dankzij het rehabilitatieplan keert de stad haar gezicht naar de rivier. De studenten merkten in hun gesprekken met de mensen in Turijn ook dat ze positiever over de Po waren dan elders. Daar zie je aan dat zulk rivierbeleid een goede impact kan hebben op een hele stad."

Piëmont: irrigatie

Hoeveel water er precies door bovenloop van de Po vloeit, verschilt sterk gedurende het seizoen. Maar gemiddeld genomen wordt er in Piëmont (de provincie waarvan Turijn de hoofdstad is) twee derde gebruikt voor irrigatiedoelstellingen. Er wordt daar in de omgeving veel rijst verbouwd.

"Risotto is de trots van de streek en daar worden veel offers voor gebracht", merkte Loois. "De boerenlobby is machtig. In de zomer van 2022 leidde dat ertoe dat er dorpen zonder drinkwater zaten terwijl de rijstvelden volop werden geïrrigeerd. Bij de mensen die we spraken, leek er ook begrip voor te zijn."

Parma: irrigatie en biospheres

Ook de regio rondom de in de Povlakte gelegen stad Parma is een belangrijk landbouwcentrum. Omdat de rivier wordt aangevuld vanuit het Comomeer, Lago Maggiore en het Gardameer, stroomt er hier meer water door de Po dan verder stroomopwaarts. "Ook hier wordt een groot deel gebruikt voor de landbouw. En ook hier hebben gebruikers verderop het nakijken."

Toch zag Loois ook positieve ontwik-

kelingen in de streek rondom Parma. In de Povlakte wordt een netwerk van fietspaden over de dijken langs de Po aangelegd, die moet gaan lopen tot in de Po-delta. "Ze maken daarbij gebruik van Biospheres. Dat zijn door UNESCO erkende gebieden met speciale status waarbij 'bottom-up', met behulp van lokale scholen en lokale instellingen een natuur- en milieunetwerk wordt gecreëerd. Dat geeft een enorme impuls aan het toerisme en aan de recreatie."

De delta: gebied in transitie

Zo'n ontwikkeling merkten Loois en haar studenten ook in de Po-delta. De Po mondt via drie stromen uit in de Adriatische Zee, in een natuurgebied ten zuiden van Venetië. Maar ook daar zijn problemen. "Na Parma zie je de verzilting toenemen. Dat gaat tot veertig kilometers landinwaarts. Tel daar de verdroging bij op en de gevolgen voor de waterkwaliteit worden al snel duidelijk."

In de Po-delta is als gevolg van de veranderende omstandigheden de traditionele palingvisserij volledig verdwenen. Invasieve soorten als de blauwe zwemkrab zijn alomtegenwoordig. "Maar je ziet dat ze daar toch in staat zijn geweest een transitie te maken. Of beter: er is een transitie gaande naar agri- en ecotoerisme."

De lessen: niet naïef zijn

Volgens Loois zijn er een aantal belangrijke lessen te trekken uit de reis langs de Po. Zelf noemt ze de reis

een wake-up call. "Veel van wat we in Italië zien, speelt bij ons ook of kan bij ons ook gebeuren. Nemen we de eigenmachtige manier waarop bovenstroomse gebieden als Piëmont over het water menen te mogen beschikken, terwijl andere gebieden verder stroomafwaarts daar de dupe van zijn. Dat kan bij ons ook gebeuren."

Daarmee doelt Loois op de mogelijkheid dat bijvoorbeeld Duitsland of Frankrijk bekkens bouwt om rivierwater op te kunnen slaan, ook als dat betekent dat er minder water voor Nederland over blijft. "We moeten niet naïef zijn. We kunnen wel blijven geloven in de gemaakte afspraken, maar wie dwingt naleving af? Je ziet in Italië hoe moeilijk het is er binnen één land voor te zorgen dat alle belangen worden gediend. Laat staan dat dit in een internationale context eenvoudig zou zijn."

De lessen: watergebruik

Een van de manieren om ervoor te zorgen dat er wel genoeg water overblijft, is een verantwoordelijke omgang met de beschikbare hoeveelheid. In dat licht is Loois verbaasd over de prioriteit die in Italië wordt gegeven aan de landbouw. "We weten dat rijst verbouwen op die plek geen toekomst heeft. Vergelijk het maar met de intensieve melkveehouderij in Nederland."

Volgens Loois is het begrijpelijk dat individuele boeren bezig zijn met hun komende oogst of productie voor komend jaar. "Maar als je kijkt naar de Po en het watergebruik, is dat wel echt

‘Dankzij het rehabilitatieplan keert de stad haar gezicht naar de rivier’

een hendel waar Italië aan kan draaien. Een oplossing zou kunnen zijn, tot die conclusie kwamen de studenten ook, om meer inspraak te creëren over de vraag wie over het water mag beschikken. Dat de macht in dit opzicht niet meer zo eenzijdig aan de kant van de boeren ligt.”

De lessen: deal with it

Toch zag Loois ook lichtpuntjes tijdens haar Italiaanse reis. “Soms gebeuren er dingen, die je niet kunt veranderen. Daar dan moet je dan op de een of andere manier mee omgaan. Of *‘deal with it’*, zoals onze gesprekspartners daar zeiden. En dan zie je dat ook veel kan, bijvoorbeeld in de transitie in de Po-delta. De mens en de natuur zijn op zich altijd in staat zich aan veranderen-

de omstandigheden aan te passen.” Deze transitie maakt dat Italië in de beleving van Loois iets verder is in de omgang met droogte dan Nederland. “Wij zijn nog vooral aan het discussiëren. Je hoort de mening van de drinkwaterbedrijven en je hoort de mening van de boeren. Bovendien zitten we nog ondergedompeld in de stress van de stikstof. Maar we zullen moeten gaan handelen.” “Want vergis je niet”, vervolgt Loois. “We praten nu wel veel over stikstof, maar de echte crisis komt nog en dat is de watercrisis. Die zal niet van de ene op de andere dag ontstaan en met kleine stapjes groeien. Maar het komt wel en dan zitten we goed in de problemen, want het komende watergebrek is een sluipmoordenaar.” •

MINOR RIVIEREN

De opleiding Watermanagement van de Hogeschool Rotterdam (HR) is met name gericht op het stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie. De minor rivieren – studenten dienen naast een major ook een minor – bestrijkt juist het integrale riviermanagement. De stroomgebiedsbenadering, die door EU-regelgeving verplicht is in de Europese landen, vormt de basis. In de minor maken de studenten kennis met hydrologie en governance en ook leren ze werken met grote hoeveelheden data. De minor wordt afgerond met een opdracht waarbij de studenten een product of dienst moeten ontwikkelen, die een rivier gerelateerd probleem oplost. In eerdere jaren waren dat bijvoorbeeld een methode om microplastics uit de rivier te halen of een app voor scheepvaart om te berekenen hoeveel lading er kan worden vervoerd.